

Asia: VM019:00/2021, VN/2033/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän toiminnan valmistelun rahoituksesta vuosina 2021 ja 2022

Lausunnonantaja

Lausunnonantaja on:

Alueen pelastustoimi

Huomiot valmistelun rahoituksen määräytymisperusteisiin

a) Hyvinvointialueiden valmistelun rahoituksen määräytymisperusteet

Valtioneuvosto on pyytänyt lausuntoja tulevien hyvinvointialueiden valmistelun rahoituksesta annettavasta asetuksesta. Ehdotuksen mukaan rahoitus olisi vuonna 2021 yhteensä vuonna 2021 yhteensä 14.973.000 euroa ja vuonna 2022 yhteensä vuonna 2022 yhteensä 47.146.000 euroa.

Ehdotuksen mukaan Pohjois-Pohjanmaan osuus hyvinvointialueiden valmistelun rahoituksesta on:

Vuonna 2021 1.188.197 € 2,9 €/as.

Vuonna 2022 3.748.188 € 9,1 €/as.

Yhteensä 4.936.385 € 12,0 €/as.

Alustavien laskelmien mukaan esitetyllä rahoituksella voidaan palkata Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen perustamiseen noin 15-20 kokoaikaista asiantuntijaa. Hyvinvointialueen muodostamisprosessissa tarvittava henkilöstömäärä tulee kuitenkin olemaan huomattavasti suurempi. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen valmistelussa mukana olevan henkilöstön määrä nousee asteittain ja arvioimme sen olevan suurimmillaan vuoden 2022 kesän jälkeen jopa noin 200 henkilöä. Esitetty rahoitus on siten täysin riittämätön.

Pohjois-Pohjanmaan tulevan hyvinvointialueen henkilöstömäärä tulee olemaan maan kolmanneksi suurin, noin 18.000 henkilöä. Alueella on tällä hetkellä 19 sosiaali- ja terveystoimien järjestäjäorganisaatiota ja 2 pelastuslaitosta. Muutos tulee olemaan erittäin suuri ja hyvinvointialueen perustamisprosessi on yksi maan haastavimmista. Sen vuoksi Pohjois-Pohjanmaan osuutta rahoituksesta tulee nostaa huomattavasti esitetystä.

Asetusluonnoksen 4 § mukaan määrärahaa jaettaisiin enintään kaksi viidesosaa hyvinvointialueen alueella voimaanpanolain voimaantullessa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviä järjestävien viranomaisten lukumäärän perusteella (järjestämisvastuullisten määrä). Järjestämisvastuullisten määrän pisteytyksessä pelastustoimen ns. muutosalueet (Vantaa-Kerava, Keski-Uusimaa, Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa) on huomioitu samanarvoisina 1- >2 pistettä. Pisteytys ei huomioi riittävästi Pohjois-Pohjanmaata, jossa hyvinvointialuevalmistelun lisäksi toteutetaan samanaikaisesti kahden pelastuslaitoksen yhdistyminen. Kahden pelastuslaitoksen yhdistäminen on mittaluokaltaan ja työmäärältään huomattavasti suurempi kuin yksittäisten kuntien siirtyminen pelastustoimen alueelta toiselle (Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa). Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen valmistelun rahoituksessa pelastustoimelle tulisi määritellä vähintään 3 pistettä. Vaihtoehtoisesti valmistelun rahoituksessa tulisi olla myös harkinnanvarainen osuus, jolla kompensoitaisiin kahden pelastuslaitoksen yhdistämisestä aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia. Syksyn 2020 hyvinvointialueneuvotteluissa luvattiin erityistä tukea alueille, joilla pelastuslaitoksien rakenteessa muutoksia (Pohjois-Pohjanmaa, Uusimaa).

Asetusluonnoksen 8 § mukaan hyvinvointialueen ja HUS-sairaanhoidopiirin velvollisuudesta antaa selvitys määrärahan käytöstä säädetään valtioneuvostonlakiin 11 §:ssä ja voimaanpanolain 15 §:ssä. Pykälästä ja sen viittauksista ei tarkemmin käy ilmi, millaisia selvityksiä määrärahan käytöstä tulee antaa. Hyvinvointialueen tuleva rahoitus tulee olemaan yleiskatteista ja sen käyttämisestä ei anneta erillisiä selvityksiä. Ehdotamme, että myös valmistelun rahoitus myönnetään hyvinvointialueille yleiskatteisena, sen käyttö jätetään täysin hyvinvointialueiden harkintaan asetusluonnoksen 3 § mukaiseen tarkoitukseen eikä sen käytöstä edellytetä annettavan erillisiä selvityksiä. Tämä vähentäisi tarpeetonta hallinnollista työtä valmisteluprosessin aikana.

Alueille on 30.6.2020 myönnetty erillinen rahoitus rakenneuudistusta palvelemaan sosiaali- ja terveystoimen alueelliseen valmisteluun. Sen osa-alueelle 1 kohdennettu osuus on rajattu käytettäväksi vapaaehtoiseen alueelliseen valmisteluun ja hankekoordinaatioon. Tämä rahoitus tulee voida hyödyntää asetusluonnoksen mukaisen rahoituksen ohella hyvinvointialueen valmistelussa.

Pelastustoimella ei ole ollut käytettävissä erillistä rahoitusta rakenneuudistusta palvelemaan alueelliseen valmisteluun. Pelastustoimessa alueellisen valmistelun valtioneuvostukset on ohjattu sisäministeriön käyttöön toisin kuin sosiaali- ja terveystoimessa (Valtioneuvoston asetus kuntien toiminnan tehostamisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistamisen valtioneuvostuksesta 7/2020). Sisäministeriö on jakanut rahaa pelastuslaitoksille eri hankkeisiin 4,98 M€, mutta hankkeet eivät suoranaisesti tue valmistelua hyvinvointialueilla.

Rahoituksen puutteesta johtuen pelastustoimen valmistelua ei esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla ole kyetty aloittamaan. Näin ollen pelastustoimessa on kertynyt ”valmisteluvelkaa” verrattuna sosiaali- ja terveystoimen valmisteluun. Pelastustoimen valmistelun myöhäinen aloitus tulisi huomioida hyvinvointialueen valmistelun rahoituksessa ja resursoinnissa. Niukat valmisteluresurssit ja toimeenpanon tiukka aikataulu ovat merkittävä riski uudistuksen onnistumiselle. Hyvinvointialueiden aloituksen siirtäminen vuodelle 1.1.2024 varmistaisi uudistuksen toteutumisen ja onnistumisen.

Pelastustoimessa uudistuksen valmisteluun käytettävissä olevat resurssit hyvin pienet sosiaali- ja terveystoimeen verrattuna. Sisäministeriön esittämässä pelastustoimen valmistelun malliorganisaatiossa pelastuslaitoksen oma valmisteluhenkilöstö muodostuu seuraavasti: 1) hallinto, talous ja tukipalvelut, 2) palvelutuotanto, omavalvonta ja yhdyspinnat, 3) ICT. Lisäksi väliaikaisessa valmistelutoimielimessä on pelastustoimen edustus. Asetusluonnoksessa esitetty valmistelun rahoitustaso ei mahdollista malliorganisaation mukaista resursointia. Valmistelu pelkin oteresurssein ei ole mahdollista, koska pelastuslaitosten perustehtävät on myös turvattava uudistuksen valmistelun aikana.

Asetusluonnoksen perustelumuistion mukaan uudistuksen valmistelun määräraha-tarve perustuu osittain edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelussa tuotettuihin laskelmiin ja suunnitelmiin sekä kuntien ja kuntayhtymien vastaavien toimintojen kustannuksiin. Edellisen vaalikauden uudistuksessa myös kunnat rahoittivat valmistelua. Meneillään olevan uudistuksen valmistelua kunnat eivät pääsääntöisesti rahoita lainkaan. Hyvinvointialueiden valmistelun rahoitukseen vuosille 2021-2022 esitetty 62,119 M€ on riittämätön. Suomen kaikkien aikojen suurimman hallintoreformin valmisteluun tulisi osoittaa riittävät määrärahat.

b) HUS-yhtymän valmistelun rahoituksen määräytymisperusteet

Ei lausuttavaa.

Muut huomiot asetusluonnokseen tai perustelumuistioon

Muut huomiot

Hyvinvointialueiden valmistelun rahoitusasetuksen aikataulu on myös ongelmallinen. Lausuntoaika päättyy 1.6.2021 ja asetus vahvistettaneen kesäkuussa 2021. Uudistuksen valmisteluorganisaatioiden suunnittelu on parhaillaan käynnissä useimmissa maakunnissa ja valmisteluorganisaation rakenne riippuu oleellisesti käytettävissä olevasta rahoituksesta ja resursoinnista.

Helisten Petteri
Oulu-Koillismaan pelastuslaitos